

УДК 725.182:623.1 «17/18»

УКРАЇНСЬКЕ КОРИННЯ НАШОГО МІСТА: НОВИЙ КОДАК – ПРЕДТЕЧА ДНІПРА

Харлан О. В., к. арх., доц.

*Придніпровська державна академія будівництва та архітектури,
alexkharlan@pgasa.dp.ua*

Постановка проблеми. Процес виникнення міста Дніпра звертає на себе все більше уваги. Подібні потужні поселення виникали лише у випробуваних перевірених місцях, там де раніше вже існували давні поселення. Серед історичних поселень на теренах сучасного міста, які на сьогодні через низку обставин втратили первинний код місцевості, його унікальні риси і складові першочергове місце займає Новий Кодак.

Мета дослідження. Маркування цього історичного поселення на папері вже відбулося [1–3], однак головним завданням залишається відновлення пам'яті про нього у просторі міста, маркування його образу та важливих складових на законодавчому рівні. Новий Кодак згадується у численних архівних джерелах як місто з відповідною інфраструктурою. Функція даного поселення, якому здавна надано назву «містечко» не викликає сумніву.

Результати досліджень. Ще й досі в офіційних документах про час заснування міста Дніпро значиться 1776 р. – рік заснування Катеринослава I Кільченського. Ще тоді потужний козацький населений пункт Новий Кодак потрапив в поле зору нових можновладців. Існуюча тут переправа, фортечні мури, паланка, потужна релігійна громада, ярмарок сталися в нагоді коли було розпочато формування нових адміністрацій і будівництво нового губернського центру. З початку 1783 р. Новий Кодак набув статусу повітового міста, а Сакаганський повіт було перейменовано на Новокодацький. Новокодацька міська округа була створена вже в 1770-х рр. Нам добре відомі офіційні документи 1784 р. і 1786 р. в яких йдеться про заснування Катеринослава II Дніпровського із містечка Новий Кодак. Межі Новокодацької міської округи було покладено в основу формування Катеринослава. В 1784-1786 роках м. Катеринослав не розділяється з м. Новий Кодак. Від 1787 по 1791 рік Новий Кодак у багатьох документах мав назву Катеринослав. Існуюче запорозьке укріплене містечко виконувало роль форштадту в той час як формувався новий центр в межах його території. Новостворюваний амбіційний задум столичного міста просто фізично не міг вміститися в місці розташування паланкового містечка, тому межі міської округи найкраще підказували територію для створення потужної міської інфраструктури – ареал використання новокодацької міської округи.

Політична і ідеологічна несумісність імперського часу з козацькими традиціями спонукала використовувати колишню містобудівну і межову новокодацьку основу, а також нівелювати будь-яке нагадування про колишній адміністративно-територіальний устрій та вольності.

Ще у 1787 р. починає створюватися міфологема про заснування Катеринослава нібито на порожньому місті. Землі приналежні та підпорядковані Новому Кодаку були переписані на Катеринослав як міські землі. Передмістя Новий Кодак (Нові Кайдаки) поступово втрачало всі вагомні позиції економічного існування: до Катеринославу було переведено ярмарки (з заборонаю збирати їх в Новому Кодаку), заборонено продаж вина в Новому Кодаку, влаштовано наплавний мост в Катеринославі (з закриттям давньої Новокодацької переправи), бажаючі записатись у купецтво або міщанство, мали переселитись до Катеринослава.

Земляна фортеця Нового Кодака являла собою значну міську споруду і справляла велике враження на сучасників. Наведений вище опис будівництва фортеці підтверджено і картографічними матеріалами XVIII ст. У плануванні Нового Кодака органічно сполучалися кілька розпланувальних систем, в чому відображалась стадійність розвитку міста.

Найкраще в сучасному середовищі простежуються залишки південного і східного бастіонних фронтів. Залишки південного фронту фрагментарно спостерігаються вздовж непарного боку вул. Старобазарна. Залишки східного фронту проходять вздовж парного боку вул. Сибірської гублячись в промисловій зоні водозабірної станції. Спуск фрагменту західного фронту простежується лише поблизу вул. Старобазарної. Трасувальний напрямок північного (прирічкового) фронту зовсім не простежується в наслідок антропогенних чинників.

Наряду з земляною фортецею і баштами, що домінували в міському середовищі Нового Кодака, дуже важливим елементом укріпленої частини міста була церква. Для території колишнього укріплення було встановлено зону охоронюваного археологічного шару зі спеціальним режимом, щоб усі будівельні, земляні і ремонтні роботи погоджувались з державними органами охорони пам'яток, а під час проведення земляних робіт обов'язково повинен бути присутній археолог. Поки що, на теренах колишнього Нового Кодака археологічні розвідки ніколи не проводилися.

Серед відомих святинь Свято-Миколаївського храму з історії відомо ікону Новокодацької Божої Матері, або Ікона Калнишевського. Саме вона стала прообразом списку 1836 р. з неї, який отримав назву Ікона Самарської Божої Матері.

Цікавими на нашу думку є об'єкти кін. XVIII ст. що існували на теренах Нового Кодака – місце садиби П. Калнишевського, башти (західна, східна і південна), дерев'яні церкви на честь святого Миколая, дерев'яна церква на честь зішестя Святого Духа, військовий палац, паланка, канцелярія, скарбниця, арсенал з порохом, церковне правління, митна контора при перевозі, школа, шпиталь, великий базар зі східного боку фортеці, дерев'яний палац Катерини II з західного боку від фортеці.

Висновок. Головним завданням нашого часу є відновити пам'ять про витoki нашого міста, про його предтечу – Новий Кодак паланкове містечко Кодацької паланки колишнього Запорозжя. За допомогою археології слід визначити історичне місце розташування вище наведених складових даного історичного поселення на різних етапах його існування. Пам'ять про минулу нашу історію – це головна цінність нашого сьогодення! Це основний капітал зібраний і закладений для наступних поколінь! Від глибини нашого розуміння минулого залежить правильність висновків для нашого часу і для майбутнього! Цінність і неповторність нашої історії дозволить нам ідентифікувати себе в сучасному вимірі, надасть вартості і поваги до самих себе і до свого коріння, дозволить замислитися і відповідальніше ставитися до міського середовища нашого історичного населеного пункту, унеможливить подальше нівелювання пам'яті і руйнування історичних теренів.

Список використаних джерел

1. Старостін В. Столиця степового краю. Дніпропетровськ. Нариси з історії міста. Дніпропетровськ : ВАТ «Дніпрокнига», 2004. С. 28–40.
2. Репан О., Старостін В., Харлан О. Архітектура та будівництво. Палімпсест. Коріння міста : поселення XVII–XVIII століть в історії Дніпропетровська. Київ : Українські пропілеї, 2008. С. 37–53.
2. Старостін В. С. Місце Нового Кодака в проектах створення Катеринослава. *Придніпров'я : історико-краєзнавчі дослідження : зб. наук. пр.* Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2010. Вип. 8. С. 33–38.

3. Харлан О. Спотворена пам'ять століть. Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2011 рік – II півріччя. У 2-х частинах. Ч. II. Дніпропетровськ : ДОУНБ, 2010. С. 171–172.

4. Харлан О. Новий Кодак : предтеча міста. Дніпро : ДОУНБ, 2020. 84 с.

5. Харлан О. Козацьке містечко Новий Кодак : у світлі новітніх досліджень. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні : зб. наук. ст.* Вип. 29. Ніжин, 2020. С. 25–42.

УДК 622.22.553.4:519.85

РОЗРОБЛЕННЯ СИСТЕМИ РАНЖУВАННЯ ВУГЛЬНИХ ШАХТ НА ОСНОВІ КРИТЕРІЮ ЕКОНОМІЧНОЇ НАДІЙНОСТІ ДЛЯ РОЗПОДІЛУ ІНВЕСТИЦІЙ ПІД ЧАС ВІДБУДОВИ ВУГЛЕДОБУВНИХ РЕГІОНІВ

Хорольський Андрій¹, к. т. н., Мамайкін Олександр², к. т. н., доц.,
Рібакова Катерина³, студ.

¹ Відділення фізики гірничих процесів Інституту геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова НАН України, andreukh918@gmail.com;

² Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»,
alexmatiaikin80@gmail.com;

³ Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»,
kopalna.office@gmail.com

Актуальність дослідження. Внаслідок військових дій на території країни значно погіршилась ситуація у паливно-енергетичному комплексі. При цьому, при вирішенні питань повоєнного відновлення економіки необхідно задіяти ресурси [1] та внутрішні резерви [2] вугледобувних підприємств. Це неможливо без здійснення комплексної оцінки, яка дозволить вирішити питання пов'язані із розподілом інвестицій. Для розробки інноваційно-інвестиційного проекту розвитку регіонів необхідно провести аналіз балансу між трудовими ресурсами, залученим капіталом та кінцевим рівнем видобутку – застосування існуючих загальноприйнятих у світовій економіці критеріїв дозволяють вирішувати проблеми ефективного освоєння родовищ корисних копалин. Логіка даних припущень пояснюється наявністю області раціонального проектування [3], тобто незалежно від гірничо-геологічних умов родовища та існуючих техніко-економічних показників існує завжди набір параметрів, які дозволяють вийти на беззбитковий рівень, тобто обрати раціональний формат життєдіяльності [4].

Постановка проблеми. Метою роботи є розробка нових підходів, щодо розробки інвестиційно-інноваційного проекту розвитку регіонів на основі оцінки доцільності підтримки вугледобувних підприємств шляхом залучення інвестицій. Для цього слід промодельовувати зміну приросту потужності шахт від рівня інвестицій, що дозволить розробити комплексний критерій.

Основні результати. На основі моделювання границь потужності шахт отримані прогнози результати доцільності збереження шахт у Селидівському регіоні. Це дозволить знизити збитковість регіону на 70 млн у.о./рік. Нами було розроблено рекомендації із області раціональних параметрів виймання вугілля на шахтах Донбасу (табл.).